

ובתור"ד (כה). חידוש שנדרי שגגות של הקדש – חלים, שההקדש עלול לחול יותר מן הקונם [ושם מדבר בנודר נטיעות 'אם אינן נקצצות' בזמן שרוח סערה מאיימת לעקרום. וכתב שבנדרי איסור כגון זה מותר ובהקדש אסור. ושמא בשגגות גמורות כגון ששכח או נודע שטעה, אף בהקדש לא חל כדין טעות בהקדש].

דפים כה – כז

לג. נדר שהותר מקצתו, האם הותר כולו?

לדברי בית הלל במשנתנו, כאשר לא חל הנדר במקצתו – לא חל כלל, כגון שראה אנשים אוכלים תאנים והדירים ונמצאו ביניהם אביו ואחיו – כולם מותרים. [ולמדו בירושלמי מככל היצא מפיו יעשה – דוקא כשכולו קיים. מובא בר"ן סו. וער"ן ג:]. ובית שמאי אומרים: אביו ואחיו מותרים והשאר אסורים. כיצא בזה נחלקו במשנה להלן גבי נודר הנאה שפותחים לו בשבתות וימים טובים; בראשונה היו אומרים: אותם הימים מותרים ושאר כל הימים אסורים (וכך הם דברי רבי נתן בתוספתא לענין הנודר מן הכלכלה והיו בה בנות שוח. ולדעה זו לא נחלקו בית הלל ובית שמאי בדבר זה. ראשונים), עד שבא רבי עקיבא ולימד: נדר שהותר מקצתו הותר כולו (ואפילו לא נתחרט משאר הימים – מותר. פהרא"ש). וכן הדין כשנודר הנאה מכמה בני אדם והותר אחד מהם (ע"י חכם) – לדברי רבי עקיבא הותרו כולם.

לדברי רבה לא נחלקו אלא בכגון שאומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר 'פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר' (בשונה מהלשון שנדר 'כולכם'), אבל אם אומר אילו הייתי יודע הייתי אומר 'כולכם אסורים חוץ מאבא' – הכל מודים שכולם אסורים מלבד אביו (מאחר שלא שינה את לשון הנדר אלא שהוציא את אביו מן הכלל).

ולדברי רבא מחלוקתם אמורה רק באומר אילו הייתי יודע הייתי אומר 'כולכם...'/, שבית שמאי סוברים כרבי מאיר שאמר 'תפוס לשון ראשון' ותחילת דבריו של אדם עיקר והרי העמיד דבריו הראשונים, ובית הלל סוברים כרבי יוסי שאמר בגמר דבריו אדם נתפס, אבל ב'זה וזה...'. – לדברי הכל מותרים.

א. לרבה, אין הפרש אם מתחילה נדר בלשון 'כולכם' או בלשון 'זה וזה...'; אם עתה אומר שאילו

היה יודע היה משנה הלשון – מחלוקת, ואם מעמיד לשונו – לדברי הכל לא הותר (ראשונים).

וע' קר"א שצדד בדעת רש"י שמפרט לכלל אינו שינוי.

ולרבה – נחלקו הראשונים; לדעת הרשב"א והר"ן והמאירי, הדבר תלוי אם משנה הלשון או מעמיד, שבמשנה – הותר כולו לכו"ע, ובמעמיד – מחלוקת. ולהרא"ש והתוספות הדבר תלוי רק בלשון שבשעת ההתרה; אם עתה היה אומר 'כולכם... חוץ' – לב"ש אסור מפני שתופסים לשון ראשון ולא נחשב שהותר הנדר, ואם אומר בלשון 'זה וזה' – לדברי הכל הותר כולו.

וע"ע בתור"ד דרכים נוספות במהלך הסוגיא.

ב. אם הלך מכאן וכד' שאינו אומר כיצד היה נודר, אם היה מעמיד לשונו או משנה, לדעת

הרשב"א כיון שלא היפך דבריו – לשון הנדר נשארה על עמדה. ואילו המאירי צדד שדוקא אם העמיד דבריו הראשונים אמרו שלא הותר כולו, אבל בסתם – הותר כולו. (וכ"כ הלח"מ ודקדק כן בלשון הרמב"ם. ובקר"א הקשה על דבריו מדברי הרשב"א. ואולם כבר מצינו דעה זו בראשונים כאמור).

ואם אסר שני דברים [שלא היו לפניו. וע' שו"ת מהנ"א שבועות ט ובהגהות רעק"א] באופן שהזכיר שניהם והותר האחד, נסתפק הרא"ש האם זה כמשנה או כמעמיד. ובקרן אורה צדד בדעת